

emcdda.europa.eu

KOPSAVILKUMS — ĪPAŠĀ TĒMA Vairāku narkotiku lietošana: iezīmes un atbildes reakcijas

Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs

2009. gada ziņojums par situāciju narkomānijas problēmas jomā Eiropā

Aizliegums publicēt līdz 05.11.2009. plkst. 10.00 pēc Centrāleiropas/Briseles laika

levads

Šī īpašā tēma ir veltīta vienlaicīgai/ paralēlai legālu un nelegālu narkotiku lietošanai (vairāku narkotiku lietošanai) pusaudžu, gados jaunu pieaugušo un problemātisku narkotiku lietotāju vidū⁽¹⁾. Šā plaši izplatītā narkotiku lietošanas veida daudzo formu un seku raksturošanai ir izmantoti dati, kas iegūti, aptaujas veicot skolās un plašā sabiedrībā, kā arī to narkotiku lietotāju vidū, kuri ir tikko uzsākuši ārstēšanos. Tika izmantoti arī dati, kas iegūti, analizējot narkotiku izraisītus nāves gadījumus. Reaģēšana uz vairāku narkotiku lietošanu Eiropā ir skatīta zinātniskās literatūras kontekstā ar mērķi noteikt visefektīvākos iejaukšanās pasākumus.

Vairāku narkotiku lietošana pusaudžu, gados jaunu pieaugušo un problemātisku narkotiku lietotāju vidū

Vairāku narkotiku vienlaicīgai lietošanai var būt dažāds pamatojums, un tā var būt saistīta ar dažādu uzvedību. Narkotikas var tikt kombinētas, lai palielinātu psihoaktīvo pieredzi. Tāpat arī otra viela var tikt izmantota, lai mazinātu citas narkotikas negatīvo iedarbību. Vairāku narkotiku vienlaicīgā/ paralēlā lietošana arī atspoguļo narkotiku pieejamību un to lietošanas iezīmes konkrētos apstākļos vai situācijās.

- Eiropas skolu pētījuma par alkoholu un citām apreibinošām vielām projekta (*ESPAD*) dati par 22 Eiropas valstīm par 2003. gadu liecina, ka mazliet vairāk nekā 20 % piecpadsmit līdz sešpadsmit gadus vecu skolēnu ir norādījuši, ka pēdējā mēneša laikā ir lietojuši gan alkoholu, gan cigaretes. Savukārt 6 % norādīja, ka ir lietojuši marihuānu, kā arī alkoholu un/vai cigaretes, bet 1 % ziņoja, ka lieto gan šīs vielas, gan arī citas nelegālas narkotikas (ekstazī, kokaīnu, amfetamīnu, LSD vai heroīnu).
- Tieši marihuānas lietotāji atšķirībā no pārējiem 15 līdz 16 gadus veciem skolēniem visbiežāk minēja citu nelegālu narkotiku lietošanu. Jo īpaši tas attiecas uz valstīm, kurās ir zems narkotiku lietošanas īpatsvars un kurās marihuānas lietošana ir saistīta arī ar vecāku audzināšanas trūkumu un skolas mācību kavējumiem.
- Dati par narkotiku lietošanu gados jaunu pieaugušo (15 līdz 34 gadi) vidū deviņās valstīs liecina, ka cilvēki, kuri regulāri vai bieži lieto alkoholu, pēdējā gada laikā ir lietojuši arī marihuānu kopumā divas līdz sešas reizes biežāk nekā pārējie iedzīvotāji, kā arī divas līdz deviņas reizes biežāk šajā pašā laikposmā ir lietojuši arī kokaīnu.
- Vispārējās iedzīvotāju aptaujas apstiprina, ka narkotiku lietošana ir saistīta ar noteiktu dzīvesveidu. Atsevišķas mērķauditorijas pētījumos ir konstatēts, ka narkotikas salīdzinoši lielā skaitā lieto naktsdzīves laikā. Daudzās Eiropas valstīs ir kritiski daudz iespējamo vairāku narkotiku lietotāju, kas regulāri iesaistās dažādos naktsdzīves pasākumos.
- Pacienti, kas uzsāk ārstēšanos no narkotiku atkarības, var atspoguļot narkotiku lietotāju profilus un uzvedības paraugus plašākā problemātisko narkotiku lietotāju sabiedrībā. Analizējot datus par vairāk nekā 260 000 pacientiem, kas sāka ārstēšanos 14 Eiropas

⁽¹⁾ EMCDDA problemātisku narkotiku lietošanu definē kā intravenozu narkotiku lietošanu vai ilgstošu/regulāru opioīdu, kokaīna un/vai amfetamīnu lietošanu.

valstīs 2006. gadā, tika konstatēts, ka vairāk nekā pusei no viņiem ir bijuši sarežģījumi ar vismaz divām narkotiskajām vielām. Citās vidēs veiktie pētījumi apstiprina lielu vairāku narkotiku lietotāju pārsvaru problemātisku narkotiku lietotāju vidū.

- Cilvēkus, kuri uzsāk ārstēšanos pret atkarību, var iedalīt trīs lielākajās vairāku narkotiku lietotāju grupās: lietotāji, kas vienlaicīgi lieto heroīnu un kokaīnu (arī kreka), tie, kuri vienlaicīgi lieto kokaīnu un marihuānu vai alkoholu, un tie, kuri vienlaicīgi lieto marihuānu un alkoholu. Pirmā grupa ir vislielākā, un tai pieder svārstīgie heroīna lietotāji, kas lieto arī citas vielas. Otrās grupas pārstāvji nereti uzsāk ārstēšanos, nokļūstot krimināltiesiskās sistēmas redzeslokā, vai arī sabiedrības un ģimenes spiediena iespaidā. Tie galvenokārt ir vīrieši un sociāli integrētas personas. Trešajā grupā (marihuānas un alkohola lietotāji) ir jaunāki cilvēki, kas parasti dzīvo kopā ar savu ģimeni un ir sociāli integrēti.
- Lielākā daļa Eiropā uzskaitīto narkotiku izraisīto nāves gadījumu ir saistīta ar opioīdu un, jo īpaši – heroīna lietošanu. Lielākajā daļā gadījumu ir konstatēta vairāk nekā viena viela. Tas var liecināt par vairāku narkotiku lietošanas biežumu narkotiku lietotāju vidū, kā arī palielinātu pārdozēšanas un kaitīgo sekū riskus, kurus izraisa vielu kombinēšana. Ilgstoša vairāku vielu lietošana var izraisīt arī dažādu organisma funkciju ilgtermiņa bojājumus: pārmērīga alkohola lietošana var saasināt aknu slimības, intravenozo narkotiku lietošanas laikā var inficēties ar hronisku hepatīta infekciju.. Kokaīna lietošanu saistītus miokarda infarktus var veicināt tabakas smēķēšana.

Reaģēšana uz vairāku narkotiku lietošanu

- Gandrīz visos vairāku narkotiku lietošanas gadījumos lieto arī alkoholu. Parasti tā ir pirmā apreibinošā viela ar spēcīgu psihoaktīvu un apziņu kropļojošu iedarbību, ko lieto jauni cilvēki, un tās plašā pieejamība padara to par vienkārši lietojamu apreibinošo vielu dažādās vielu kombinācijās, kuras izmanto gados jauni pieaugušie, jo īpaši izklaidējoties, kā arī intensīvie, atkarīgie un atlabstošie narkotiku lietotāji. Šā ziņojuma secinājumos ir norādīta nepieciešamība pēc plašākiem iejaukšanās pasākumiem attiecībā uz alkoholu un alkohola lietošanu gan tirgus, gan sabiedrisko normu līmenī.
- Tabakas un alkohola politika, kuras mērķis ir tirgus (gan regulējot cenas, gan ierobežojot tirdzniecību un patēriņu), ietekmē šo vielu lietošanu un attiecīgi arī tās sekas veselībai. Skolās un to apkārtējā vidē īstenotā politika var novērst, mazināt vai kavēt legālu vai nelegālu vielu lietošanu, ko arī apliecina lielākā daļa dalībvalstu.
- Valstīs ar augstāku apreibinošo vielu lietošanas līmeni lielāko daļu kopējā veselības sarežģītumu sloga var radīt liels sociāli integrētu vielu lietotāju skaits, nevis salīdzinoši neliels neaizsargātu narkotiku lietotāju skaits. Tas ir zināms kā "profilakses paradokss", kas var netieši ietekmēt profilakses stratēģiju.
- Augsta vairāku narkotiku lietošanas izplatība tādās atpūtas vietās kā klubi, festivāli vai diskotēkas ir svarīga vide profilakses un kaitējuma mazināšanas pasākumu īstenošanai. Visbiežākie reaģēšanas pasākumi ir mērķtiecīgas informatīvās kampaņas. Lai gan tiek ziņots par dažādiem citiem iejaukšanās veidiem, joprojām ir ievērojamas iespējas veikt arī turpmākus iejaukšanās pasākumus saistībā ar vairāku narkotiku lietošanu naktsdzīves sarīkojumos.
- Vairāku narkotiku lietošanu problemātisko narkotiku lietotāju vidū kopumā risina, izmantojot tādus pašus pakalpojumus un iejaukšanās pasākumus, kādus piemēro attiecībā uz vienas narkotikas lietošanas problēmām, tostarp kaitējuma mazināšanu, psiholoģiski sociālo un farmakoloģisko terapiju. Literatūras avoti tomēr liecina par pozitīvām izmaiņām ārstēto pacientu vairāku narkotiku lietošanas ieradumos, jo īpaši attiecībā uz pacientiem, kuriem piemērota opioīdu aizvietošanas terapija. Tomēr vairāku narkotiku lietošanas novēršana ir sarežģīts un izaicinošs darbs profesionāļiem.